

פניני הפרשה

מטות-מסעי

עלון מס' 1197

שנה כ"ד התשפ"ג

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216
כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

נעילה שלא ניתנת לפריצה

איש כי ידור נדר לה' – מובא במדרש רבה: אמר להם הקב"ה לישראל, לא תהיו סבורים שהותר לכם להישבע בשמי אפילו על אמת. אין הדבר כן, אין אתה רשאי להישבע בשמי אלא אם כן יהיו בך כל המדות הללו "את ה' אלוקיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע". רק אדם שיש לו את המדות הללו יכול להישבע. וצריך להבין מה הטעם והצורך במדות הללו ולמה החמירו חז"ל כל כך בעניין שבועה, עד שאמרו חז"ל בנדרים דף כ"ב ע"א: רבי אלעזר אומר מה תלמוד לומר (במדבר ו, יא) מאשר חטא על הנפש, וכי באיזו נפש חטא זה? אלא מפני שציער עצמו מן היין נקרא חוטא, והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה. ומאידך אמרו באבות (פ"ג משנה י"ג) "נדרים סייג לפרישות", ולמה נקרא חוטא? וכבר מצינו בצדיקים שהיו מתענים, ומה ההבדל בינם לשאר בני אדם?

ביאר המגיד מדובנא על פי משל לשני עניים האחד חוטב עצים והשני גנב. לשניהם היו בנות שהגיעו לפרקן, חוטב העצים השיא את בנותיו בכבוד, ואילו בביתו של הגנב ישבו בנותיו עד ששערן הלבין. יום אחד פנה הגנב לשכנו חוטב העצים, כיצד אתה שהנך עני מרוד, מצליח להשיא את בנותיך בכבוד ועוד נותן להם נדוניא מכובדת, בעוד שבנותיי נותרו בביתי.

אמר לו חוטב העצים מנהג אצלי מיום שנולד לי ילד עושה אני קופה קטנה סגורה במנעול וברית, וכל יום הנני מכניס אגורה לקופה, וכאשר מגיע הילד לפרקו אני פותח את הקופסא, וכך יש לי די הצורך להשיא את הילד. אם תעשה כמנהגי, גם אתה תוכל להשיא את ילדיך בכבוד.

שמע הגנב את דברי חוטב העצים ופרץ בצחוק ואמר עצה טובה היא בשבילך, כי אתה לא תיגע בקופה זו לעולם ואפילו אם יתקפך יצרך או שתהיה רחוק אתה לא תפתח את הקופה כי יש מנעול, אבל אני שהנני גנב, התמחותי היא בפתיחת מנעולים, מנעול של חוטב עצים הוא משחק בשבילי ולא יעצור בעדי ואם אזדקק למעות או שיתקפני יצרי, מיד אפתח ואקח אותם.

כך הוא בענין הנדרים: הצדיק ששומר תורה ומצוות וכל המנעולים שסגרה התורה הם נעולים וחתומים בפניו, הוא כן יכול לעשות לעצמו מנעול קטן נוסף כדוגמת "נדר", ומובטח לו שלא יפרוץ אותו, אולם אותו רשע שפורץ תדיר את מנעולי תורתנו הקדושה, אז בודאי שאם ינעל עצמו בנדר, בטוח יפרוץ אותו, לכן נקרא הוא רשע וחוטא, ואילו צדיק שרוצה להגיע לפרישות על ידי נדר, אז ודאי בשבילו נדרים הם סייג לפרישות.

עצה טובה	מִכָּל מַלְמְדֵי הַשְּׁפָלָתִי
<p>בעת תשלום לנותן שירות, כמו נהג מונית, אפשר לכוון לקיים מצות "ביומו תתן שכרו", ולהרויח "על הדרך" מצוה מדאורייתא.</p>	<p>מה לומדים מ – משחק קלפים החיים הם בדייק פמו משחק קלפים. א. אתה לא קובע את חקי המשחק, אתה רק מצטרף אליו. ב. אתה לא בוחר את הקלפים, מה שנותנים לך זה מה יש. ג. אתה חייב לנסות להוציא את המקסימום מהקלפים שיש לך ביד. כל אחד מאתנו קבל "קלפים" מבורא עולם – בשרונות, יכולות, אפי... אין אפשרות להחליף אותם – אלו הם הקלפים שקבלנו. אך בנגוד למשחק קלפים, שבו חלקת הקלפים היא אקראית, ה"קלפים" שאנו קבלנו בחיים הם בהשגחה פרטית מדיקת, בהתאם לשליחות שלנו בעולם. (הרב יצחק פנגר)</p>

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"יש שתי ירושות, אחת הבן יורש את אביו מהונו שהניח בעולם הזה, והשנית האב בעולם הבא יורש את הבן ממעשיו הטובים שיעשה בעולם הזה, שהאב לוקח חלק בראש ממצות בניו בעולם הבא."
 ("מגיד חדשות" ח"י דרוש כ"ז)

למעלה עקרבים ועבר צנה (לד. ד)

אפשר לרמוז בזה מה שאמרו חז"ל בגמ' (ע"ז כ"ח ע"ב) "חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחילופא סכנתא", היינו מי שנשכו עקרב רפואתו בהם ואילו צרעה רפואתה בקר, והפוך – קר לנשיכת עקרב זה סכנה. וזהו שאמר "למעלה עקרבים" היינו מי שרוצה להעלות ארוכה (מלשון רפואה כמו "כי אעלה ארוכה", ירמיה פ"ל) לנשיכת עקרב, "ועבר צנה" היינו שצריך להעביר צנה פירוש קור (מלשון "צינים", משלי פרק כ"ב) מעל הנשיכה שזה סכנה. (הרה"ג ר' רחביה הדוק שליט"א).

נקודת חן / עובדיה חן**החורבן האמיתי – סילוק השכינה**

במקום עומדו לחות מדמעותיו. ופעם אף נתעלף ממש מרוב התרגשות באמירת "המחזיר שכינתו לציון".

מנהג היה לו לילך תדיר לשפוך שיח לפני קוננו מול שריד בית מקדשנו הכותל המערבי. באשר היה סגי נהור, היה מתלווה אליו אחד מנכדיו להורות לפניו את הדרך.

ערגתו לעבודת הקרבנות ולשירת הלויים היתה כה עמוקה, עד שבכל פעם שהיה הולך דרך רחוב הגיא ומגיע אל מול הכניסה להר הבית, היה נעצר ופורץ בבכי מר. באותם רגעים היו שפתיו מלחשות בכיסופין את המלים מתפלת המוספין: "...ואין אנחנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות לפניך בבית בחירתך...".

פעם עבר במקום שייח' ערבי נכבד, הדור בלבשו ומצנפת ירוקה על ראשו. מראהו של החכם היהודי שהיה כמראה מלאך האלוקים עומד ומתייפח, עשה עליו רושם כביר.

המתין עד שנרגע הרב מבכיו, ותהה בפניו: "על מה שפך כבודו דמעות כמים?". השיבו השד"ה: "עמדתי להתפלל לאלוקי אברהם אבי, שיגאל את בניו מגלותם בארצות נוצריות תחת יד עריצים".

נכנסו הדברים אל לבו של הערבי, ועל אתר תחב ידו מתחת לזרועו של הרב והציע: "בוא ואכניסך אל הר הבית, מקום שבו עמד בית מקדשכם!".

אותו זמן היה הר הבית נתון תחת שליטתם המוחלטת של המוסלמים, והצעתו של השייח' – שלא ידע על האיסור ההלכתי של כניסה להר הבית – נחשבה לנדיבה ביותר.

אולם הרב נזדעזע וסירב בכל תוקף. מיד שמט ידו מתמיכתו של הערבי וקרא: "אכנס להר הבית, רק כאשר מי שהוציאנו מהיכלו ישאני בידיו ויכניסני פנימה יחד עם כל אחי בני ישראל!".

אמר צדיק אחד שמי שלא מרגיש צער על החרבן וסילוק השכינה, ראוי לו להתאבל שבעתיים - על חורבנו שלו עצמו...

*

על הפסוק הנאמר באיכה (א, טז) "על אלה אני בוכיה עיני עיני ירדה מים כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי הו בני שוממים פי גבר אויב", מפרש האלשיך **הקדוש:**

אמרה כנסת ישראל לפני השי"ת: איני בוכה על העדר טוב ושלוה, גם לא על הרעב הצרות והמיתות הקשות של רבבות מישראל, אלא "על אלה אני בוכיה" - על "כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי" - על שסילק השי"ת שכינתו מישראל.

אך הבנה זו למרבה הצער, אינה נחלת הכלל - רק בני עליה זוכים למבט הנכון ולראיה האמיתית של גודל האסון, ואילו המון העם רואה את האסון בניצחון האויבים. וזהו שממשיך הפסוק "היו בני שוממים" היינו הצעירים בדעת ובהשגה - עיקר צערם "כי גבר אויב".

*

מתוך דבקותם הנוראה בקודשא בריך הוא ושכינתיה, חשו חכמי ישראל היטב בצער שכינת עוזנו השרויה בגלות וכמהה לשוב לבית מעונה.

כדי לשים את צער השכינה מול עיניהם תדיר מבלי להסיח דעת הימנה, היו נוקטים באמצעים שונים. כך מסופר על הגאון רבי נסים הררי רפול זצ"ל, שלאחר פטירתו אנשי החברה קדישא מצאו על גופו לבוש שק, אותו נהג לעטות מתחת לבגדיו כל ימי חייו (פרט לשבתות), כדי לזכור ולחוש צער השכינה.

גם צערו של הגאון המקובל רבי חיים שאול דוויק הכהן זצ"ל המכונה השד"ה על גלות השכינה ועיכוב הגאולה, היה מוחשי ביותר. בהגיעו לברכת "המחזיר שכינתו לציון", ממרר היה בבכי על גלות השכינה ומזיל כנחל דמעה, עד שהיו מוצאים את המרצפות

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

חלום הארמון שנגנז

"אכן", הסכימה אשתו, "אין סימן טוב להתחיל בהלויה, לך מחר".

"לא אשתי", תיקן אותה בעלה, "לא זה הענין, הנפטר היה פלוני העשיר, יודעני בו שארבע שנים נתון היה ראשו וכולו בבניית ארמון רחב ידיים, ארמון פאר, את טובי האדריכלים גייס, את טובי הבנאים העסיק, את החומרים היקרים ביותר רכש, לא מכבר סיים את הארמון, והארמון עומד על תלו, אבל את בעליו מוליכים כעת לכרך אפל וצר כמדת אדם, ומכסים אותו בעפר. אמרתי לעצמי למה לי להשקיע את כולי בדירת פאר, כאשר בסוף אעזוב לאחרי חילי, מוטב אקדיש את זמני ומרצי לתוספת תורה ומצוות שיבנו עבורי בנין פאר בעולם הנצחי".

משל נאה המשיל הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל בספרו "בן יהודע" (ב"מ ל' ע"ב) אודות אנשים השקועים ראשם ורובם בהבלי העולם, ובעודם עסוקים בבנין הגשמי והעראי מזניחים ושוכחים לבנות להם את בנין הנצח הרוחני:

אדם עשיר תכנן לבנות לעצמו ארמון פאר. סיפר זאת לאשתו והיא כמובן שמחה על כך. יצא מביתו והלך להתיעץ עם העוסקים במלאכה, אך לא עברה שעה קלה והוא שב כלעומת שבא.

"מדוע חזרת כה מהר?" תמהה אשתו.

"פלוני העשיר נפטר ופגעתי בהלויתו" החמיץ פניו.

ראשון בקודש

ההיסטוריון היהודי הראשון

ההיסטוריון יוסף בן מתתיהו שחי כמאתיים שנה אחרי נס הנוכה. מצד אחד הוא היה כהן נצר למשפחת החשמונאים, מאידך מצביא והיסטוריון שנוי במחלוקת שערך לצד הרומאי, והשאיר לנו ארבעה ספרים שבהם תיעוד חי ואותנטי של אירועי נס הנוכה ותקופת הבית השני.

יוסף בן מתתיהו הוא המקור הראשי לידיעותינו על מאתיים השנים האחרונות של תקופת בית שני. חשיבות מיוחדת ניתנת לו לחקר כתות בית שני ובמיוחד הצדוקים והאיסיים, שהידיעות אודותיהם מהוין לספר זה קלושות. בלעדיו לא היינו יודעים כמעט על המלחמה העיקשת שניהלו היהודים על ישראל וירושלים. יוסף בן מתתיהו, היה הראשון שנתן לחג הנוכה את כינויו "חג האורים". בספריו הוא מתאר בפירוט רב את כל האירועים שקדמו לנס הנוכה ואת הנס עצמו. וכך הוא מתאר בספרו "קדמוניות היהודים" (ספר י"ב, פרק ז): "ולאחר שטיהרו בקפדנות, הכנים בו כלים חדשים... ובעשרים וחמישה לחודש כסלו, שהמוקדונים קוראים לו אפלאיום – הדליקו נרות במנורה והקטירו על המזבח... וקרה המקרה ודברים אלה נעשו לאחר שלוש שנים, באותו יום שבו נהפכה עבודת-הקדש של היהודים לעבודת-שיקוץ ממאח...".

יוסף בן מתתיהו או בשמו הרומי: יוספוס פלאוויוס היה היסטוריון, סופר ומצביא יהודי בתקופת המרד הגדול, במהלכו נפל בשבי הרומאים ביודפת. למרות זאת זכה באהדתם של אספסיאנוס ומיטום בנו, שהעניקו לו אזרחות רומית ונהלת מגורים ברומא, שם חי במהלך המחצית השנייה של חייו. עם קבלתו את האזרחות הרומית על ידי מיטום הפך שמו על שם פטרונו כנהוג ל"מיטום פלאוויוס יוספוס".

ברומא כתב ארבעה ספרים בשפה היוונית. ספרו הראשון "מלחמת היהודים" מתאר את המרד הגדול ברומאים, הרבן בית המקדש השני ונפילת מצדה. פרקי הספר הראשונים מתארים את ימי החשמונאים עד לכיבוש ארץ ישראל בידי הרומאים. בפתחה לספר מספר יוסף בן מתתיהו שכתב את הספר פעמיים: פעם "בלשון אבותיו" (כנראה בארמית) ופעם ביוונית. נוסח אחד אבד, ונותר רק הנוסח הכתוב ביוונית.

ספרו השני "קדמוניות היהודים", הוא ספר גדול ורב היקף המתאר את ההיסטוריה של עם ישראל מתקופת המקרא ועד סוף תקופת הבית השני. בספר זה ביקש יוסף בן מתתיהו להציג את ההיסטוריה של עם ישראל לעמים הדוברים יוונית, כדי שעמים אלו יכירו בגישה חיובית את מנהגי היהודים ותולדותיהם ויכבדו אותם. בין היתר הדגיש בספרו את קדמוניות היהודים – את היותם של היהודים עם קדום בעל מסורת עתיקה. הוא קיווה, שאם העמים יכירו את ההיסטוריה הארוכה והעתיקה של עם ישראל, הם יכבדו את היהודים ולא ישנאו אותם. כמו כן חיבר את הספרים "חיי יוסף" ו"נגד אפיון". ארבעת ספריו השתמרו לדורות בשלמותם, דבר נדיר למדי בקרב סופרי העת העתיקה שרוב חיבוריהם אבדו.

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

שאלה: האם זמן קץ הנאולה יכול להשתנות בכל עת?
תשובה: יש שלשה זמנים לנאולה: א) זמן שלא יכול לבוא. ב) זמן שמוכרח לבוא. ג) זמן ביניים. כך כתב ר' יצחק אברבנאל בספר ישועות משיחו.

שאלה: שמעתי שמנהג ג'רבא שאבי הבן בעצמו יושב סנדק ועל מקומו לא ישב זר. ורציתי לדעת האם שמועה זו נכונה?

תשובה: כן שמעתי מאמי נ"ע שאמה"ג זצ"ל ישב סנדק לשלשת ילדיו יבלח"א. כי זה מכפר על פגה"ב ולמה יתן מצוה זו לאחרים. וכך נראה מדברי ר' דוד עידאן זצ"ל בשו"ת משכיל לדוד ח"ב סימן נ"א. וע"ע בשו"ת רב פעלים ח"ב חיו"ד (רס"י ל"ה) ובספר כסא רחמים (על תהלים למוז"ק ר' רחמים מאזוז זצ"ל) בתהלים יו"ד. ע"ש. לעומת זה המנהג לכבד ת"ח בסנדקאות מקורו בלבוש יו"ד סי' רס"ד. ומנהג תונס לכבד בבן הראשון את אבי האב, ובשני את אבי האם, ומשלישי ואילך אבי הבן או את מי שירצה. ומנהג לוב להפך וכמ"ש מהר"א אדאדי זצ"ל בקונטרס מקום שנהגו בענייני מילה (אות יו"ד) ע"ש. ואכמ"ל. [ועיין בחומש בית נאמן בראשית נ' כ"ג].

שאלה: כהן שהלך ליטול ידיו לברכת כהנים והתעכב, האם מותר לחזן להמתין לו בשתיקה עד שיחזור? ואם כן, כמה זמן?

תשובה: הפסק בשתיקה אפילו כדי לגמור את כולה לא נחשב הפסק בדיעבד (כף החיים סימן צ' אות קמ"ט). אבל לכתחילה ישתדל החזן לנגן ולקרוא לאט לאט עד שיגיע הכהן. ואף אם התחיל מודים ועוד לא הגיע הכהן לדוכן אין בכך כלום (עיין כה"ח סימן קכ"ח אות נ"א).

שאלה: האם מותר לשני כהנים לישא כפים בטלית אחת?

תשובה: זה מצוי אצל הנוהגים שהרווקים אינם לובשים טלית גדול עד החתונה, ולפעמים נשוי ורווק מתעטפים בטלית אחת לנשיאות כפים (ע"ד שאמרו בסנהדרין דף כ' ע"א בתלמידיו של ר' יהודה ברבי אלעאי שהיו ששה מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה). ונראה שאין בזה כלום, שכל מטרת הכיסוי בטלית כדי שלא יסתכלו העם בהם, כמבואר בש"ע (סימן קכ"ח סעיף כ"ג בהגה) ובמפרשים שם. וא"כ גם בטלית אחת לשנים שפיר דמי, שהם מכוסים מעיני הצבור.

שאלה: בבית כנסת בו אני משמש כחזן, נהוג שאחד המתפללים מקריא לכהנים. האם אני יכול לענות אמן וברוך הוא וברוך שמו על ברכות הכהנים?

תשובה: נראה שזה הפסק באמצע החזרה. ושוב הראוני בתוס' ברכות (דף ל"ד ע"א בד"ה לא יענה) שהוכיחו מהמשנה שם שאין חשש הפסק בעניית אמן לש"צ מאחר שצורך תפלה הוא. ובשו"ת יביע אומר חלק שמיני (סוס"י י"ב) כתב שאם הש"צ כהן והוא שותק ומקשיב לברכת הכהנים, עונה אמן אחריהם, הואיל ואין כאן חשש טירוף. ע"ש. ומ"מ בהוב"ש ודאי שלא יענה. וגם אמן שאחר ברכת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן נראה שלא יענה, וכמו שאין עונה על שאר ברכות דעלמא (שזו ברכת הכהנים לעצמן ואינה צורך תפלה), וההוכחה מהכ"מ אינה מוכרחת כ"כ, ואכמ"ל. וגם על פסוקי ברכת כהנים טוב לענות בלחש, שלא ילמדו ממנו ש"צ אחרים לענות שאר אמנים באמצע החזרה (ובהו"ל לא נהגו ש"צ לענות כלל). והנלע"ד כתבתי.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה
לע"נ יוסף יצחק ז"ל בן שושנה תבלח"ט

להצלחת פסח יוסף בן מלכה הי"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל